

Invitacions a la reconciliació: la immigració a través de programes divulgatius de proximitat

Ingrid Guardiola

- *Des de fa uns quants anys, comencem a trobar a les graelles televisives espais que busquen i proposen invitacions a la reconciliació i que trenquen tant amb un cert discurs hegemònic sobre els perills de la immigració com amb els formats més habituals, els informatius. Solen presentar-se com a espais divulgatius i culturals, animats per una orientació més social i humana envers les problemàtiques de la immigració i de la interculturalitat. Paradoxalment, aquests espais, innovadors no només pel seu format, sinó per la manera d'articular els continguts, no encaixen bé en les graelles de les televisions generalistes, on brillen per la seva absència. Aquest article presenta els resultats d'una breu exploració en les ofertes recents de programes que podríem considerar "exemplars" sobre el tractament de l'altre en el discurs televisiu.*

Paraules clau

Immigració, interculturalitat, televisió de proximitat, resposta pedagògica (pedagogia), audiències, institucions públiques

Ingrid Guardiola

Coordinadora del Mercat Audiovisual de Catalunya,
coordinadora del Miniput de la Universitat Pompeu Fabra

1. Introducció

En general, desconeixem les comunitats i cultures que conviuen amb nosaltres. Sobretot en un temps d'acceleració dels corrents migratoris i de nous assentaments en el nostre entorn. L'aproximació a l'altre sempre és una aproximació tipificada i, molt sovint, demonitzada, ja que se sol demonitzar allò que no es coneix. Evidentment, la nostra experiència de la immigració esdevé bàsicament mediatitzada pels mitjans de comunicació, i per tant construïda i per tant interessada (polititzada).

Els espais informatius de les cadenes de televisió solen ser els llocs més habituals d'aquesta mediació. Tanmateix, els informatius no són segurament l'espai idoni per tractar el tema de la immigració des d'un punt de vista social ampli i divers. D'entrada, ens trobem amb el fet que els espais informatius ocupen la graella de l'horari de màxima audiència (*prime time*), que és l'hora en què resulta més rendible qualsevol informació, per tant, és l'hora més reclamada pels que es publiciten, ja siguin comerciants o òrgans de poder. A les bones intencions dels professionals¹ s'hi sumen els interessos econòmics, els quals condicionen fortament els criteris d'objectivitat, neutralitat i transparència. A més, els trenta minuts aproximats de durada dels espais informatius no permeten un tractament reflexiu de la notícia, i n'impedeixen, per tant, una comprensió clara. Sovint són missatges breus, carregats d'imatges, que es repeteixen en una serialització redundante que mor quan entra un nou esdeveniment-objectiu.

Tot i la importància dels informatius com a fonts primàries del discurs sobre els temes associats a la immigració, les televisions poden recórrer a altres gèneres i formats per abordar aquests temes d'una forma més plural, més creativa i més serena. Existeixen en el nostre entorn televisiu iniciatives que es puguin considerar "exemplars" en aquest

sentit? La resposta que aquí proposem es limita a una primera aproximació, com un estudi pilot, tot intentant argumentar el perquè de l'exemplaritat d'uns espais o programes en relació amb la problemàtica de la immigració. Concretament, la que aquí proposem és la d'un conjunt de programes divulgatius, majoritàriament programats per a televisions de proximitat.

1.1. Programes seleccionats

Per a aquest estudi pilot s'han seleccionat com a "mostres exemplars" els programes següents:

- *KARAKIA*² és una producció de Televisió de Catalunya. A través de la cultura culinària, el programa s'endinsa en les tradicions i els costums dels col·lectius immigrants del nostre país. S'emmet setmanalment al 33 en horari de màxima audiència. Va néixer el 2001 i encara s'emmet el 2006.
- *DICCIONARI DE LA DIVERSITAT*³ és un programa que es va crear el segon trimestre del 2004 des del CRID (Consorti de Recursos per a la Integració de la Diversitat) i la Xarxa de Televisions Locals. Constava de 26 capítols emesos setmanalment (a la franja de les 19.00 h i reemès a la 1.00 h) en un període de 6 mesos a 12 estacions de televisions locals (BTV Barcelona Televisió, TV L'Hospitalet, Televisió de Badalona, Canal Terrassa TV, TV Mataró, Canal Blau Informació, Granollers TV, TV Manresa, El 9 TV, Canal Reus TV, Lleida TV i TV Girona). Descriu els conceptes clau que contindria un possible glossari sobre la "diversitat" amb l'objectiu de promoure aquests valors entre el públic espectador. El fil conductor dels 26 temes genèrics vinculats amb la diversitat eren les lletres de l'abecedari ordenades alfabèticament.
- *NYAM NYAM* va ser una sèrie de reportatges setmanals de 20 minuts, produïts i realitzats per Clot RTV-Sant Martí i patrocinats pel CRID i l'Àrea de Benestar Social de la Diputació de Barcelona. El primer dels programes va ser produït a principis de 2002 i l'emissió va tenir lloc del gener al 26 de març de 2003. Aquest programa aprofitava la cuina dels diferents pobles, ètnies i cultures que conviuen a Catalunya per tal de poder endinsar-nos i conèixer altres maneres de viure i entendre la vida.
- *UNÍSON* és una sèrie de 12 capítols de 10 minuts de durada cada un, produïda per l'Orfeó Lleidatà i Fluïda

Comunicació que s'emmet a tot el territori català. S'emmet cada dimecres en la secció de nous formats de la Xarxa de Televisions Locals de Catalunya anomenada "Denominació d'Origen" (DO). El que pretén és establir un diàleg per tal d'aprofundir en les vivències de diferents persones que conviuen a la nostra societat a través del llenguatge universal de la música.

- *ELS NOUS CATALANS*⁴ és un programa de mitja hora de durada que es va estrenar el 3 de novembre de 2004 i que encara trobem a la graella de La 2 els dissabtes a les 23.30 hores. S'hi retrata i s'hi analitza el fenomen de la immigració i ens ensenya com viuen i comparteixen espai ciutadans i cultures d'arreu del món.
- *INFO IDIOMES*⁵ és una producció de Lavínia TV per a Barcelona Televisió que va néixer el 1998 (en quatre llengües) i que continua el 2006 a la seva graella televisiva (en 18 idiomes). És un espai informatiu de caps de setmana (de 10.30 a 14.00 h) d'un caràcter molt especial, ja que es fa en 18 llengües i dues variants dialectals per tal d'establir un pont entre les diferents comunitats lingüístiques residents a Barcelona (les més representatives).
- *ANDALUCÍA SIN FRONTERAS*⁶, amb una durada de 30 minuts, és un programa que, des de principis de 2005, s'emmet per Canal Sur (televisió autonòmica) els dijous a la 1.50 h, els dissabtes a les 2.00 h i a les 8.00 h, i els diumenges a les 00.45 h. El propòsit d'entrada és donar a conèixer les principals notícies relacionades amb la immigració que s'hagin produït al llarg de la setmana, juntament amb espais que ajudin a divulgar la pluralitat social i les tradicions que aporten els immigrants.

Si argumentem que aquests programes divulgatius adopten un punt de vista o una aproximació inusuals envers la figura de l'altre/l'immigrant allunyada de la versió tipificada dels informatius, caldrà veure quins elements nuclears els conformen i com s'articulen. Per obtenir aquesta informació, les fonts bibliogràfiques consultables són escasses, per això s'ha optat per la informació més directa a partir d'un visionament dels programes (una tria), de les pàgines web respectives (si en tenen) i de la informació cedida en les rodes de premsa el dia de la presentació pública d'aquests espais.

La nostra anàlisi comparativa d'aquests programes se

centrarà en els aspectes següents: el format, el títol, l'eix temàtic, l'argument i l'estructura, el tractament de la diferència, els personatges, el tractament lingüístic i la relació amb l'espai públic.

a) El format

Tots els programes seleccionats s'allunyen diametralment del format informatiu. Es parteix del "divulgatiu", un format contenidor on caben múltiples propostes. El fet d'optar per un format nou fa que s'evitin els clicés propis d'un format encasellat d'antuvi.

Per exemple, el fet de no tractar-se d'un reportatge dins d'un informatiu, fa que el relat tingui el seu temps per desplegar-se (amb la qual cosa es multipliquen els punts de vista des dels quals s'explica la història), que sigui molt més amè, que pugui arribar a ser pedagògic (pels factors anteriors), que trenqui amb les barreres de la *informativitat* a través d'un tractament especial de la imatge, del llenguatge i de l'estructura del capítol (amb la possibilitat de seriar-se), i tot això sense deixar d'informar, ja que si bé no es judica sobre un tema, sí que se'n mostren les parts implicades. Només així és possible entendre un problema, deixant de problematitzar-lo *a priori*.

b) El títol

El títol ens ajuda a veure el diferencial entre el paper que es dóna al tema de la immigració en un informatiu i el paper que se li dóna en aquests espais. El títol és la porta d'entrada a allò que després ens trobarem. Per exemple, tenim el primer cas, el de *Karakia*. *Karakia*, en la vida quotidiana dels maoris de Nova Zelanda i la Polinèsia, és una pregària que es feia servir per obrir la terra i cuinar, tot simbolitzant el forn subterrani en un camí del menjar cap als déus, convertint la terra en un "gran fogó" comú. Amb aquest títol, ja es pot entreveure la vasta perspectiva des de la qual es parteix. En el segon cas, trobem el *Diccionari de la diversitat*. El fet que la paraula *diversitat* encapçali aquest espai fa que, automàticament, el públic televident que es disposa a rebre'l, pressuposi un tractament de la informació més plural i menys encasellat en els esquematismes dels estàndards informatius. Amb *Nyam nyam*, s'opta per un títol de caire *naïf* i, alhora, bastant explicatiu del que es pot trobar dins del programa. Agafant l'onomatopeia pròpia de l'acte de menjar, s'apel·la a un gest universal propi de tot

ésser humà i bandeja qualsevol possible perjudici de caire cultural. El títol *Uníson* ens transmet, no només l'eix temàtic del programa, sinó una idea de veus que sonen alhora sense cap tipus de distintiu construït *a posteriori*. Amb *Els Nous Catalans* ens trobem el mateix intent de convergència entre cultures tot apropant el nouvingut a la cultura ja assentada. En certa manera, trenca amb el binomi *ells vs. nosaltres*, i acosta, des de la diferència, les cultures que es van assentant al nostre país. El títol *Info Idiomes* parteix del format informatiu, però en lloc de basar la seva agenda en els temes més candents, s'acull a les notícies més rellevants de la cultura que parla l'idioma a través del qual es fa l'informatiu. Finalment, *Andalucía sin fronteras* fa l'últim pas en aquesta política de convivència entre cultures tot denotant (a través de la seva negació) el que impedeix aquest objectiu: les fronteres (ja siguin físiques o conceptuals).

c) L'eix temàtic

A partir de l'eix temàtic, el que volem mostrar simplement és com tots aquests programes focalitzen l'atenció en la temàtica de la immigració.

L'eix temàtic de *Karakia* parteix del fet que a totes les cultures el menjar és senyal d'hospitalitat, coneixem nous aliments (desconeguts en les nostres terres) i com cuinarlos. En el cas del *Diccionari de la diversitat*, l'eix és presentar, des de diferents perspectives i a través de les lletres de l'abecedari, vint-i-sis temes genèrics vinculats amb la diversitat, que donen com a resultat els conceptes claus d'un hipotètic glossari sobre la diversitat per tal de promoure aquests valors entre el públic espectador. En el cas de *Nyam nyam* (precedent immediat de *Karakia* quant a la temàtica), s'aprofitava la cuina dels diferents pobles, ètnies i cultures que conviuen a Catalunya, també com una manera d'apropar-se al coneixement d'altres cultures (formes de vida). *Uníson* estableix un diàleg entre els diferents integrants de la nostra societat a través de la música, la qual no necessita cap mitjà de traducció. *Els Nous Catalans*, mostrant els principals col·lectius d'immigrants (amb la seva feina, les formes de lleure, la seva cultura, etc.), vol descobrir com són els nous ciutadans (amb la seva diversitat de classes) i que tothom es pugui enriquir amb la diversitat de cultures. L'eix temàtic de l'*Info Idiomes* és, evidentment, el fet de tractar-se d'un informatiu en 18

idiomes (japonès, àrab, italià, danès, finès, portuguès, alemany, suec, noruec, amazig, occità, urdú, llengua de signes catalans, francès, xinès, rus, tagal, bubí i mandinga) per tal d'apropar els ciutadans de Barcelona a les realitats dels col·lectius representats i, alhora, per aproximar aquest col·lectiu a la realitat lingüística de Catalunya. Finalment, l'eix temàtic d'*Andalucía sin fronteras* segueix sent el tema de la immigració, però des d'un punt de vista bastant heterogeni: passa de l'assessorament legal, per les notícies sobre la immigració, a la música o el menjar, tot amb una mateixa finalitat, la convivència entre cultures.

d) L'argument i l'estructura

Presentar l'argument (o estructura del programa) ens serà útil per veure les diferents formes que presenta el format divulgatiu i com utilitza, cada programa, una estructura pròpia i intransferible per tal d'aconseguir els seus objectius.

Karakia fa de la vida quotidiana de les comunitats culturals immigrades que viuen a tot Catalunya un camp d'exploració. A partir d'aquesta quotidianitat es pot veure com són els costums tradicionals. Concebre una cultura amb la seva tradició ens ajuda a humanitzar-la i a identificar-nos-hi des de la nostra pròpia tradició (que ha hagut de dialogar amb altres tradicions per sobreviure). Passem d'una mirada puntual a una mirada històrica.

Pel que fa al *Diccionari de la diversitat*, es pretenia ajudar la població a entendre els canvis que provoca la immigració, explicar què ens diferencia de les noves cultures amb què convivim i quins són els trets comuns que compartim. Per assolir el plantejament inicial, van comptar amb estudiosos dels camps de la sociologia, la història o la llengua, que aportaven la seva opinió. La selecció dels vint-i-sis temes respon a elements que estructuraven o alimenten la diversitat en diferents sentits: llengua (diversitat lingüística), espai públic (diversitat present als carrers), habitatge (diversitat en les condicions de vida), ètnia (diversitat ètnica), i així successivament. Cada capítol està estructurat en blocs de continguts, introduïts per paraules que comencen per la lletra de referència. L'aproximació a cadascun dels temes es du a terme a través de les intervencions de diferents "experts" en la matèria que transmeten els conceptes de caire més tècnic, així com de diferents "ciutadans" que aporten les seves opinions i anàlisis des d'una perspectiva més quotidiana.

Nyam nyam deixa que els seus personatges parlin davant de la càmera i els observa (sense gaires artificis ni esteticismes) mentre cuinen, i mentrestant aflora naturalment la memòria de tota una tradició, la nostàlgia de la casa abandonada o la por de la conquesta emocional de la nova llar. Segons l'equip va declarar, aquest programa entén la cuina "com una cerimònia visual i com un pretext de coneixement i comprensió de l'altre". A més, aquest és un dels programes capdavanters a incloure el terme *interculturalitat* en la descripció de les directrius bàsiques i els objectius més immediats del programa.

Uníson reuneix, en cada capítol, dues persones de procedències diferents perquè dialoguin i expliquin les seves vivències amb l'excusa de la música. Al llarg del capítol, coneixem les vinculacions de cadascun dels nostres protagonistes amb la música (anècdotes, experiències, primers contactes, etc.) i veiem com comparteixen la preparació de la seva actuació per assistir, finalment, a la interpretació de la peça que han escollit. Tot això amb l'objectiu de "promoure el coneixement de la música d'altres ètnies i facilitar el coneixement mutu i la convivència entre persones i cultures diverses" (segons l'equip). I és que la televisió, no només posa l'agenda dels temes sobre els quals es parla *vox populi*, sinó que també obre camps d'interès. Per enregistrar cada capítol, en primer lloc coneixem la parella participant i es du a terme l'entrevista conjunta, on s'expliquen les claus del projecte. Més tard, es realitzen les entrevistes individuals, en què els participants ens expliquen els seus primers contactes amb la música, les seves experiències, el significat de la música en les seves vides, la interacció entre la seva procedència, la seva cultura i la música i com entenen, personalment, aquest llenguatge universal. Finalment, la parella interpreta la peça o la dansa escollida. Veiem la preparació i els assaigs de la peça musical i alhora assistim a les explicacions individuals i conjuntes dels dos participants. Els capítols són independents els uns dels altres i s'organitzen segons un esquema previ que permet oferir una visió panoràmica dels diferents ritmes musicals, tot reflectint les cultures que es mesclen a la nostra societat.

Els Nous Catalans s'estructura al voltant de quatre reportatges que en són els eixos vertebradors. El primer reportatge dura cinc minuts, és d'àmbit general i s'hi tracten temes d'actualitat que afectin una o més de les comunitats

que conviuen a Catalunya, com ara els problemes per aconseguir el reagrupament familiar, l'existència de màfies, el procés de regularització, la convivència a pobles i ciutats amb un índex d'immigració alt, la dificultat per trobar habitatge, etc. El segon reportatge (també de cinc minuts) ronda la quotidianitat catalana, fent de l'arribada de persones immigrades un enriquiment per als pobles i les ciutats de Catalunya. Es procura reflectir (des d'un punt de vista menys folklòric i més plural) les manifestacions culturals més populars, com ara l'any xinès, el Ramadà, la moda de Bollywood, etc. El tercer dels reportatges (que també dura cinc minuts) se centra en la gastronomia com a element distintiu de cada poble. A més, el programa inclou una entrevista, de dos minuts de durada, amb personatges populars i rellevants de la societat catalana que, tot i que no han nascut a Catalunya, viuen i treballen aquí i ja són "nous catalans". Al voltant d'aquests reportatges s'articulen diverses càpsules que completen els continguts del programa: a) Contrapunt: dues persones que provenen de cultures diferents expliquen què és el que més els ha sorprès l'una de l'altra; b) La xifra: en aquest apartat s'amplia la informació d'un dels reportatges amb dades representatives i estadístiques; c) L'objecte: el fenomen de la immigració ha portat noves eines que trobem en botigues d'importació. Aquesta secció n'explica l'origen i el funcionament; d) Si vas a...: recull consells relacionats amb els països d'origen de les persones que surten als reportatges; e) La dita: la realitat lingüística de cada col·lectiu de persones immigrades està també present al programa a través de refranys populars que reflecteixen la idiosincràsia de cada comunitat.

L'Info Idiomes és un espai de notícies de durada mitjana que, si bé aparentment podria semblar que és un noticiari més, només ens cal mirar com s'hi estructuren les notícies (centrades en les comunitats de Barcelona, fent d'aquesta reducció demogràfica un punt d'obertura de comprensió de les realitats que comprèn), quin tractament tenen i quina és la política que les motiva, per adonar-se que no és així. Es pot dir que un dels punts més innovadors és que el programa ha estat cogestionat amb les associacions de les comunitats que defineixen els continguts de l'informatiu i el seu presentador, prioritzant les informacions rellevants per a les comunitats i definint l'estil més propi, tot sota la supervisió de la coordinadora del programa. Aquest format,

simbiosi d'informatiu i programa educatiu sobre llengües i cultures estrangeres, és completament innovador perquè acostava els informatius a un plantejament socialment més plural i responsable amb la realitat immediata del país.

Andalucía sin fronteras apareix com un programa contenedor, completament heterogeni, que consta de les seccions següents: *Panorama* (mosaic de l'actualitat immediata, incloent-hi continguts de seminaris, cursos i convocatòries on es mediatitzen les friccions entre els nousvinguts i la societat d'acollida), *No me llames extranjero*, *Ventana a Europa* (obertura a la realitat europea), *Encuentros: Noticias culturales* (contenedor de continguts com ara la relació dels estrangers que viuen a Andalusia amb el món de la cultura, les tradicions o l'oci, afegint-hi l'apartat *Cocina sin fronteras*, on s'inclouen receptes dels menjars dels països nats dels immigrants), *Temas sin fronteras*, *Consultas* (on l'advocat andalús d'origen haitià, Max Adam, assessora els espectadors en matèria de permisos de residència i treball), o *Música sin fronteras* (on es retransmeten concerts en directe d'immigrants a Andalusia).

e) El tractament de la diferència

En tots aquests programes es fa una cosa fins ara inaudita, que és prendre el que ens diferencia entre les diferents cultures per fer, d'aquesta diferència, no un motiu de discòrdia o incomprensió, sinó un valor afegit per a una entesa mútuament necessària.

Llarga seria la llista de plats, begudes, cançons, balls, costums i vestits que *Karakia*, al llarg d'aquests dos anys, ens ha mostrat. L'equip de *Karakia* ens acostava a les diferències per aprendre'n tot enriquint la nostra cultura. Pel que fa al *Diccionari de la diversitat*, trobem en els objectius immediats de la política del programa (procediment necessari si volem que es doni tot el que diem) les diferències socioculturals que conformen la diversitat (diversitat com a font de diferenciació), les desigualtats socioculturals presents en les societats diverses (diversitat com a font de desigualtat) i, finalment, els contextos econòmics, socials i polítics sobre els quals s'assenta la diversitat sociocultural (diversitat com a repte per a la convivència). L'equip del programa tenia molt clar que "la diversitat no només comporta prendre consciència de les diferències, sinó també evidenciar les dinàmiques discriminatòries que intervenen en les relacions socials

entre aquestes diferències". Quant a *Uníson*, el programa també marca, en les directrius bàsiques de la política del programa, aquest tractament igual de la "diferència" a través d'intentar establir un espai televisiu de diàleg, de presentar la riquesa de les cultures del món i descobrir el plaer de crear, de fer visibles diferents comunitats d'immigrants i valorar la seva cultura, de promoure la convivència i la tolerància entre persones de diferents grups culturals o ètnics que resideixen en el nostre entorn, de contribuir a la seva integració des del respecte als trets diferencials de cadascun i de descobrir altres maneres diferents de viure, d'utilitzar i de sentir la música. A l'*Info Idiomes*, la diferència defineix la línia editorial del programa, ja que per elaborar les notícies es disposa d'un cos assessor de gent procedent de cada cultura (cal tenir en compte que l'espai es realitza en japonès, àrab, italià, danès, finès, portuguès, alemany, suec, noruec, amazig, occità, urdú, en la llengua de signes catalans, francès, xinès, rus, tagal, ubi i mandinga). Per tal d'aproximar els ciutadans de Barcelona a les realitats dels col·lectius representats i, alhora, apropar aquests col·lectius a la realitat lingüística de Catalunya, BTV té previst afegir-hi subtítols en català a partir del setembre amb la col·laboració de la Secretaria de Política Lingüística de la Generalitat.

f) Els personatges

Quant als personatges, s'ha procurat prendre, no només les víctimes d'una catàstrofe natural, ni aquelles persones sense recursos que intenten buscar una sortida econòmica a l'entrada il·legal al nostre país, sinó ciutadans de classes socials diferents i amb professions diferents.

Alhora, en molts d'aquests programes (com a *Karakia o Els Nous Catalans*), s'accedeix a persones vinculades amb la persona immigrada protagonista tant des del seu país d'origen com des d'aquí. Quant al *Diccionari de la diversitat*, els "experts" i els "ciutadans" que hi intervenen ho fan en diversos capítols, de manera que esdevenen personatges/protagonistes de la sèrie. Malgrat tot, val a dir que els experts varien segons la temàtica de cada capítol. Es tracta d'una mostra ben diversa dels ciutadans que integren la nostra pròpia cultura.

Uníson s'endinsarà en la vida de 24 persones que conviuen a Catalunya, ja siguin nascudes aquí o a altres indrets del món. Pel fet de centrar-se en les persones, el que es mostrarà seran les seves experiències, les pors i els

desigs, és a dir, les pulsions bàsiques que motiven qualsevol ésser humà, sentiments tan universals com el que desvetlla la música, sempre, però, salvant les diferències i les particularitats en contra de la estereotipificació recurrent. Al llarg dels diferents capítols podrem veure parelles com ara un professor de percussió africana nascut a Mali i un dels seus alumnes nascut a Catalunya, un guitarrista gitano i una ballarina de dansa del ventre, un jove del Marroc i un pagès de les Borges Blanques, un expert en música *guinawa* i la seva companya, un cantaire de l'Orfeo Lleidatà i un cantant uruguaià, un professor colombià de l'escola de música de l'Orfeo i una de les seves alumnes, una nena colombiana i una altra catalana, etc.

Els personatges de l'*Info Idiomes* dependran de l'interès informatiu. El fil conductor seran els presentadors (autòctons de la comunitat a la qual es dedica el programa), però els protagonistes autèntics de la notícia variaran d'acord amb els esdeveniments que cal posar en relleu. Aquest format híbrid és el que s'aproxima més a l'informatiu, per tant, seguirà part del seu esquema; així passarà quan es tractin els personatges, ja que amb mitja hora d'informatiu no hi ha prou temps perquè hom copsi el perfil psicològic del personatge. De totes maneres, en aquest espai se'ls dóna la veu que en informatius estàndards no tenen.

El fil conductor d'*Andalucía sin fronteras* són tres presentadors immigrants, una veneçolana (Albania Ferrer), un marroquí (Ahmed Sefiani) i una cubana (Odette Samá). Els personatges dels quals es parla són variats, ja que, a més d'informar, aquest espai respon a una estructura pròxima a la del magazín, amb la diferència que l'eix principal són les notícies i els esdeveniments protagonitzats o vinculats amb la immigració. Així passem del pintor de Tetuan Ahmed Ben Yessef (resident a Sevilla) a Zamari (una noia que va estudiar magisteri a Cuba i que va muntar una guarderia a Sevilla), fins al veterà actor argentí Hector Alterio, passant per personatges com la Clàudia (una immigrant romanesa que treballa i redacta la seva tesi).

g) El tractament lingüístic

El tractament lingüístic és un dels punts clau d'aquests programes. En els informatius sovint ens trobem amb el fet que, tant els corresponsals que informen des de països estrangers, com els que retransmeten notícies vinculades amb la immigració des d'aquí, no entenen les llengües dels

protagonistes dels esdeveniments, amb la qual cosa es veta un diàleg necessari.

Aquests programes divulgatius ens posen en contacte amb la llengua de l'*altre*. Per exemple, en l'especial dedicat a la comunitat boliviana de *Karakia*, una de les seccions es dedica a parlar del quítxua, llengua que parlen nou milions i mig d'habitants i que ignorem des d'aquí. A banda de posar-nos en relació amb l'idioma nadiu dels immigrants, el que es posa en relleu és la relació que aquests immigrants tenen amb la llengua catalana.

En el cas del *Diccionari de la diversitat*, la llengua serveix per estructurar els capítols, ja que cada un l'encapçala una lletra i una paraula, per exemple, en la *I d'identitat* trobem una exploració del concepte d'identitat des d'un vessant personal i col·lectiu amb la intenció de derivar el discurs cap a la idea de cohesió i respecte de la diferència.

Pel que fa a l'*Info Idiomes*, es treballa amb divuit llengües (les ja esmentades) i dues variants dialectals, tot per establir un pont entre les diferents comunitats lingüístiques residents a Barcelona, cosa que es reforçarà amb el subtítol en català suportat per la Secretaria de Política Lingüística de la Generalitat.

h) La relació amb l'espai públic

Una de les característiques fonamentals que presenten aquests programes divulgatius és que, d'una banda, l'equip es proveeix de professionals de l'eix temàtic (per tal d'oferir una visió més rica i documentada) i, de l'altra, treballa amb les institucions públiques per fer del programa un autèntic bé públic al servei de l'interès general.

En aquest sentit, no ha d'estranyar veure com Josep Mulet i Alba Casals-Potrony (director de *Karakia*) obté el 2004 el premi de Televisió dels premis Ciutat de Barcelona "per l'habilitat i originalitat de la proposta, que reflecteix la imatge cosmopolita i plural de la ciutat i aconsegueix a través de la cuina la descoberta de les diferents tradicions culturals de les comunitats que han anat arribant al nostre país en els últims anys"⁷. Mentre els informatius el 2001 ens bombardejaven amb imatges d'iraquians armats que extorsionaven soldats americans, *Karakia* ens acostava a una cultura mil·lenària. El programa *Els Nous Catalans* també ha guanyat un premi, el II Premi Francesc Candel "per la important tasca d'integració i d'espai de trobada que es realitza des d'aquest mitjà de comunicació, que constitueix

una finestra oberta al coneixement mutu de totes les cultures que actualment conviuen a Catalunya"⁸. Cal que les institucions públiques donin un reconeixement a la gran tasca d'aquests espais televisius, però també cal que la producció de continguts incentivi la inversió en productes d'aquest tipus i que les polítiques de programació els donin un espai considerable a les graelles.

Tampoc no és estrany veure com el *Diccionari de la diversitat* s'elabora des de la Xarxa de Televisions Locals i el CRID (Consorti de Recursos per a la Integració de la Diversitat). Gràcies a això, el programa, a banda de voler apropar i sensibilitzar el públic espectador a la temàtica de la diversitat des d'una perspectiva gairebé quotidiana, va servir de font de materials per als ajuntaments: eines audiovisuals destinades a municipis perquè els facilitessin la comprensió envers els canvis que el fenomen de la immigració provoca a la ciutat i perquè els ajudessin a millorar la percepció i comprensió que en té la ciutadania. També el programa *Nyam nyam* compta amb el patrocini del CRID, a més de l'Àrea de Benestar Social de la Diputació de Barcelona. De la mateixa manera, l'*Info Idiomes* compta amb la col·laboració de la Secretaria de Política Lingüística de la Generalitat, i *Andalucía sin fronteras* compta amb el patrocini de la Conselleria de Governació de la Junta d'Andalusia i amb l'ajuda de la Comissió Europea.

Pel que fa a *Uníson*, es tracta d'un programa que forma part d'un projecte de l'Orfeó Lleidatà anomenat "Un món de música", que engloba activitats tan diverses com tallers familiars i escolars de músiques del món o la Setmana de la Diversitat. El programa, llavors, no funciona de forma autònoma, sinó que forma part de tota una xarxa de serveis que l'equipament pedagògic i cultural de la ciutat posa al servei del ciutadà. Quant als altres programes, només cal anar a les pàgines web de *Karakia*, *Els Nous Catalans* o *Andalucía sin fronteras*, per veure el treball de documentació, informació, educació i entreteniment que ofereixen els portals, un servei que amplia la informació que ja contenen els mateixos programes.

2. Conclusions

Comprovant (segons l'experiència més immediata) la falta d'un debat real sobre la immigració en els mitjans que responen a la denominació de "periodisme informatiu", ens hem endinsat en la descripció d'una sèrie de programes televisius que responen al següent: són programes divulgatius d'àmbit local i/o autonòmic (XTVL, BTV, C33, TVE-Catalunya i Canal Sur); prenen la immigració com a eix temàtic del programa des d'allò bàsic que fonamenta una cultura (llengua, menjar, música); en tots els programes es destaca el paper de servei públic que fan; es prioritza el contingut per sobre de les informacions sensacionalistes aconseguint un tractament més just del tema; són programes on es col·labora amb associacions o institucions públiques; es busca un enfocament que combini la pedagogia amb l'entreteniment, l'aprenentatge de noves cultures amb la simpatia dels personatges i les diferents trames; en la majoria es treballa amb persones concretes en contextos determinats, cosa que permet donar un punt de vista més humà a la figura de la persona immigrada, es tracta de dotar l'*altre* d'un cos amb tot el que comporta⁹; a la persona immigrada se li dona una cosa que no havia tingut mai, la paraula, i rep, alhora, l'oportunitat d'expressar-se; es diversifiquen les fonts, per tant, els punts de vista; s'apel·la a valors culturals universals per tal d'aproximar-nos a la figura de l'*altre* des de les diferències per fer un pont cap a la "multiculturalitat"; es procura donar una imatge de la persona immigrada sense connotacions pejoratives; finalment, la manca de distància entre la realitat que representen i des d'on la representen, l'absència de filtres censoradors i la proximitat d'aquests mitjans a la ciutadania permeten reforçar la convivència i el coneixement mutu entre la població nouvinguda i la societat d'acollida.

La veritable motivació de la televisió pública, la d'oferir-se com a autèntic servei públic que transmeti valors positius i enriquidors al voltant d'una problemàtica social, troba la seva via d'expressió en aquests programes. Amb el reforç de l'equip d'especialistes i les institucions públiques cofinançadores, es presenten com un "recurs al servei dels ciutadans", un recurs al servei de la convivència, generalista, respectuós i proper a la gent, sense perdre, però, la qualitat dels continguts que volen donar a conèixer.

D'acord amb tots aquests punts, cal preguntar-nos per què

en l'àmbit de la televisió generalista no trobem programes que donin una resposta pedagògica, informativa i responsable al tema urgent de la immigració¹⁰? D'entrada, una televisió d'àmbit estatal, si parla de la immigració, només ho pot fer generalitzant (fent-ne una abstracció que impossibilita qualsevol comprensió real del tema) o bé donant una notícia puntual si és prou espectacular com per interessar en les graelles dels informatius més sensacionalistes. El que és molt difícil és que un programa com els que hem presentat pugui competir amb les audiències d'un informatiu de migdia o de vespre. A més, aquestes iniciatives de caràcter cívic i social necessiten, d'una banda, una implicació afectiva amb el tema per part dels ciutadans, i un autèntic suport de les administracions públiques. Les administracions públiques locals poden fer-ho, ja que inverteixen a focalitzar i treure l'entrellat d'una situació de proximitat problemàtica, una situació que coneixen, ja que hi conviuen. El que no té sentit és parlar d'una realitat allunyada en l'espai, mentre tots els problemes s'acumulen cegament a les cantonades de les nostres ciutats. Com fer-ho per parlar en general de la realitat d'un tema que presenta tantes versions com localitats existeixen en el nostre país? Crec que programes com els que hem presentat donen exemple de com establir un diàleg profund, seriós, pedagògic i entretingut. Si el que no té clar la televisió generalista és per quina parcel·la de realitat començar, que s'aventuri a desfer el vincle polític que aquestes notícies mantenen en els informatius, a desfer les connotacions negatives que hi projecten, a obrir espais on es posi a l'abast dels ciutadans de manera comprensiva les millores legislatives i socials al voltant d'aquest tema tan present i urgent. Punts de partida n'hi ha, només cal prendre's seriosament la necessitat de convivència que aquest món fracturat (i fragmentat des dels mateixos telenotícies) demana.

Notes

- 1 Vegeu la pàgina web on es troba el *Manual d'estil* que va elaborar la Comissió Periodisme Solidari en el si del Col·legi de Periodistes de Catalunya després d'un llarg procés de reflexió del grup de treball del Col·legi "Mitjans de Comunicació i Minories Ètniques": <http://www.periodistes.org/cat/CpcSolidaritat.htm?elmenu=1>
- 2 Per a més informació del programa *Karakia* vegeu <http://www.tvcatalunya.com/pprogrames/karakia/krkSeccio.jsp>
- 3 Per a més informació del programa *Diccionari de la diversitat* vegeu <http://www.xtvl.org/news/pressroom/detall.asp?id=162279&root>
- 4 Per a més informació sobre el programa *Els Nous Catalans* vegeu <http://www.rtve.es/tve/b/elnouscatalans/index.htm>
- 5 Per a més informació sobre l'*Info Idiomes* vegeu <http://www.barcelonatv.com/programacio/detail.php?id=52>
- 6 Per a més informació sobre el programa *Andalucía sin fronteras* vegeu <http://www.andaluciasinfronteras.com/>
- 7 Segons es va declarar en l'acte de lliurament del premi.
- 8 Segons es va declarar en l'acte de lliurament del premi.
- 9 Devereaux ens diu que el que és important és captar com aquests subjectes viuen en els seus propis cossos la realitat social que els envolta i de la qual ells formen part.
- 10 Programes de les generalistes que han tractat el tema de la immigració (afegim Televisió de Catalunya i el segon canal de TVE):

TVE

La noche temática:

- (17 de març de 2000) "Los sin papeles en Europa"
- (20 de març de 2004) "En el nombre del color"

Informe semanal

(25 de setembre de 2004) "Inmigración, en busca de la legalidad"; "Alzheimer, la oscura enfermedad"; "San Sebastián, días de cine", i "Tíbet, entre el cielo y la tierra".

TV3:

30 minuts:

- (26 de març de 2000): "Els viatges il·legals de magribins cap a Europa i l'existència de les màfies que trafiquen amb aquests treballadors il·legals".
- (2 de desembre de 2001) "Units o separats per la fe: Melilla"
- (26 d'agost de 2001) "Els nens dels camions"
- (30 de juny de 2002) "Una mesquita a Premià"
- (9 de febrer de 2003) "Els fills de dos mons"
- (4 de maig de 2003) "Recuperar la pau, el barri de la Pau de Badalona"
- (12 de febrer de 2004) "Àfrica, anar i tornar"
- (5 de desembre de 2004) "Travessia clandestina"
- (6 de novembre de 2005) "Haixix fora borda"
- (18 de setembre de 2005) "Començar de nou"
- (14 de maig de 2005) "Paelles de tots colors"

K3/33:

Entre línies:

- (21 maig de 2001) "La casa d'Al·là"
- (1 octubre de 2001) "Islam pròxim"
- (17 març de 2003) "Guineans amb beca"
- (2 febrer de 2004) "Som cubans"
- (8 desembre de 2003) "Entre cultures"
- (10 novembre de 2003) "Aprendre a conviure en una escola pública de Barcelona"

Millennium:

- (10 de desembre 2001) Immigrants, lluitar per uns papers

Tele-5

12 meses, 12 causas: Tele-5 va emetre al llarg de tot el mes una campanya publicitària institucional que pretenia conscienciar que la diversitat cultural és un actiu de la nostra societat.